

Araştırma Makalesi/Research Article

Empati Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması¹

Empathy Scale: Validity and Reliability Study

Ali GÖKALP ² Yusuf İNEL ³

Geliş/Received: 20.01.2021

Kabul/Accepted: 11.04.2021

Öz

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin empati becerilerini yordamak amacıyla geçerli, güvenilir ve kullanışlı bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırmanın yöntemi kesitsel tarama modeli olup çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılı Uşak ilinde öğrenimlerine devam eden, seçkisiz örnekleme yoluyla seçilmiş 728 ortaokul 8.sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Ölçekteki maddeler için sırasıyla “Bana hiç uygun değil”, “Bana biraz uygun”, “Bana oldukça uygun”, “Bana tamamen uygun” 4'lü likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Ölçekteki maddeler yine aynı sırayla 1'den 4'kadar puanlanmış olup ölçekte ters bir madde yer almamıştır. Verilerin analizi için SPSS v.22 ve AMOS v.16 paket programlarından yararlanılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) neticesinde Cronbach's alpha değeri 0.79, maddelerin toplam varyansı açıklama oranı %44 ve model uyum indeks değerleri “mükemmel” olarak ifade edilen 7 maddeden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçek elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Empati, Empati Becerisi, Ölçek Geliştirme, Ortaokul Düzeyi

Abstract

In this study, it was aimed to develop a valid, reliable and useful measurement tool in order to predict middle school students' empathy skills. The method of the study is a cross-sectional survey model and the study group consisted of 728 8th grade students of secondary school selected through random sampling who continue their education in Uşak during the 2020-2021 academic year. For the items in the scale, 4-point Likert type grading, which includes the options "Not suitable at all", "Somewhat suitable for me", "Very suitable for me", "Fully suitable for me" was used. The items in the scale were scored from 1 to 4 in the same order, and there was no reverse item in the scale. SPSS v.22 and AMOS v.16 package programs were used for data analysis. As a result of exploratory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA), a valid and reliable scale consisting of 7 items with Cronbach's alpha value of 0.786, variance of 44% and a perfect model fit index values, were achieved.

Keywords: Empathy, Empathy Skills, Scale Development, Secondary School Level

¹ Bu çalışma, Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde hazırlanmakta olan “Ortaokul Öğrencilerinin Empati Becerileri İle Sahip Oldukları Kök Değerler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Bir Yapısal Eşitlik Modellemesi” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² **Corresponding Author/Sorumlu Yazar.** Doktora Öğrencisi, Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. E-posta: gokalpali_1984@hotmail.com

³ Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı. E-posta: ysf.inel@gmail.com

Önerilen Atıf / Suggested Citation:

Gökalp, A. & İnel, Y. (2021). Empati Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 32-45

1. GİRİŞ

Toplumsal hayatta kendisinden sıkça söz ettiren empati kavramı birçok araştırmacı tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Empati, bir insanın kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak algılamak (Dökmen, 2008, s. 157), diğer kişinin yerine kendini koymak ve diğer kişinin hissettiklerinin nasıl olduğunu kavramaktır (Ernets, 1971'den akt. Elikesik, 2013, s.9), Kabapınar'a (2005) göre ise empati kişinin kendisini bir başkasının yerine koyup onun duygu ve düşüncelerini anlama çabasıdır.

Görüldüğü üzere tanımlar benzerlik göstermekle birlikte bunların odak noktasında "kişinin kendisini diğer bir kişinin yerine koyma" ifadesinin yer aldığı söylenebilir. Empati sürecinde kendimizi karşımızdakinin yerine koymanın, onun duygu ve düşüncelerini anlamakla birlikte bu durumu karşımızdakine iletmenin esas olduğu da belirtilmektedir (Duru, 2002). Ayrıca empati, diğer bireyin ayakkabılarını giyerek onun gereksinimlerini ve hissettiklerini anlama becerisi (Weiner, 1985) şeklinde yalın bir biçimde tanımlansa da empatinin basit bir kavram olmadığı, arka planında pek çok kuramsal öge barındırdığı ve birden fazla boyutu olduğu belirtilmektedir (Davis, 1980; Dökmen, 2008).

Boyutlara ilişkin olarak; Davis'e (1980) göre empati bakış açısı edinme (perspektif alma), hayal gücü (fantezi), empatik ilgi ve kişisel sıkıntı (kişisel stres) olmak üzere dört boyuttan oluşurken, Hoffman (1987) ise empatinin bilişsel ve duyuşsal olmak üzere iki boyuttan oluştuğunu ifade etmiştir. Hoffman'ın bu sınıflandırması aynı zamanda günümüzde en yaygın ve en etkili boyutlar olduğu ifade edilmektedir (Blair, 2005). Duyuşsal boyutunu başkasının duygusunu hissedebilme ve en uygun tepkiyi verebilmek (Bryant, 1982); bilişsel boyutunu ise bireylerin bir başka kişinin duygularını kavrayabilme kapasitesi oluşturmaktadır (Hogan, 1969).

Özellikle son 20 yıldır çok sayıda araştırmaya konu olan empati kavramı, psikiyatri ve klinik psikoloji literatüründe önemli bir yere sahiptir (Güzel, Tok ve Güney, 2019). İnsanların doğuştan empati kurma becerilerinin bulunduğu ve empati kurmanın öğretilen bir yapıda olması (Shapiro, 2000) ve yapılan araştırmalarda da empatinin topluma uyum ile olumlu bir ilişki sağladığı görülmesi (Chlopan, McCain, Carbonell ve Hagen, 1985, Brems, 1988) eğitim programlarında da yerini almasını sağladığı düşünülebilir. Türkiye'de 27 öğretim programı içerisinde empatinin verilecek beceriler arasında yer alması (Kaya ve Çolakoğlu, 2015) bu durumun somut kanıtı olarak gösterilebilir. Hatta bu becerinin –farklı bakış açılarından bakma, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlama gibi- alt boyutları 2004 yılı ile birlikte radikal anlamda değişen Türk eğitim sisteminde kazandırılması gereken temel ilkelerinden bazılarıdır. Ayrıca bireyin toplumsallaşmasını nihai amaç edinen sosyal bilgiler öğretim programlarında empatinin ilk kez geliştirilmesi/kazandırılması gereken bir beceri olarak yer bulduğunu söylemek yerinde olacaktır (Kabapınar, 2007).

Bunlara ilaveten empatinin insan davranışlarının merkezinde rol aldığı (Hogan, 1969), yapılan her davranışın temelinde değer ve değerler olduğu bilinmektedir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2018, s.71). Davranışlara rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar şeklinde tanımlanan değerlerin (Halstead ve Taylor, 2000) eğitimi sürecinde empatinin mutlak bir öge olduğu, karara varmadan önce yansıtıcı düşünme ve hoşgörülü davranmaya yardımcı olacağı da ifade edilmektedir (Doğanay, 2007). Doküman incelemesine dayalı araştırmaların sonuçlarında da değer öğretiminde empatiden yararlandığı görülmüş,

değerlerin öğretilmesi sürecinde öğrencide kazandırılması gereken bir beceri olduğu ve üzerinde durulması gerektiği belirtilmiştir (Baş ve Beyhan, 2012; Elbir ve Bağcı, 2013, Gündüz, Başpınar, Büyükkarcı, 2017). Buradan hareketle empatinin değerlerle ilişkisi olmakla birlikte bireyin topluma uyumu açısından önemli yere sahip ve toplumsal yaşamda kazandırılması gereken, kendini başkasının yerine koymanın ötesinde özelliklere sahip bir yeti olduğunu söylemek isabetli olacaktır. Buradaki asıl nokta ise bu becerinin nasıl ölçüleceği konusudur. Bu hususta ulusal ve uluslararası alanda birçok ölçek geliştirme çalışmasının yapıldığı görülmüş, literatürde rastlanan ölçekler Tablo 1, 2 ve 3'te verilmiştir.

Tablo 1.Yabancı Literatürde Rastlanan Empati Ölçekleri ve Türkçe Uyarlamaları

Numara	Ölçek	Düzey	Türkçe Uyarlama
1	Çocuklar için Bilişsel, Duygusal ve Bedensel Empati Ölçeği (Raine ve Chen, 2018)	Ortaokul	Güzel, Tok ve Güney, (2019)
2	Çocuklar için Empati Bölümü Ölçeği (Auyeung vd., 2009)	Öğrenci Velisi	Altun, Değerli, Çikrikçi ve Kınık, (2018)
3	Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği (Lawrence, Shaw, Baker, Baron-Cohen ve David, 2004)	Lisans	Kaya ve Çolakoğlu, (2015)
4	Empati Ölçeği (Baron-Cohen ve Wheelwright, 2004)	Lisans	Bora ve Baysan, (2009)
5	Temel Empati Ölçeği (Jolliffe ve Farrington, 2006)	Lise	Topçu, Baker ve Aydın, (2010)
6	Empati Ölçeği (Davis, 1980)	Ortaokul	Yontar (2013)
7	Çocuklar ve Ergenler İçin Empati Ölçeği (Bryant, 1982)	İlkokul-Ortaokul	Yüksel (2003) ve Gürtunca (2013)

Tablo 1 incelendiğinde, uluslararası literatürde yedi empati ölçeğine rastlanıldığı ve bunların tümünün -Bryant (1982) tarafından geliştirilen ölçeğin ise iki farklı araştırmacı tarafından-Türkçeye uyarlandığı görülmektedir. Bunlardan 1, 6 ve 7 numaralı ölçeklerin ilkokul ile ortaokul öğrencilerine, 5 numaralı ölçeğin lise öğrencilerine, 3 ve 4 numaralı ölçeklerin lisans öğrencilerine ve son olarak 2 numaralı ölçeğin öğrenci velilerine yönelik olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Yüksel (2003) uyarlama çalışmasının çalışma grubunu sadece 4.sınıf öğrencileri oluşturduğu için “Çocuklar İçin Empati Ölçeği”, Gürtunca (2013) ise çalışma grubunu 8-12 yaş aralığındaki öğrenciler oluşturduğundan Çocuklar ve Ergenler İçin Empati Ölçeği olarak isimlendirmiştir. Bu açıdan Gürtunca'nın (2013) uyarladığı ölçeğin ortaokul seviyesine daha uygun olduğu söylenebilir.

Ölçeklerin Türkçe uyarlama sonucunda elde edilen güvenilirlik katsayıları, madde sayıları, boyutları ve derecelendirme tiplerine ilişkin bilgiler ise Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Türkçe Uyarlaması Yapılan Empati Ölçeklerinin Yapısına İlişkin Veriler

Numara	Cronbach Alpha	Madde Sayısı	Boyutları	Derecelendirme Tipi
1	.84	30	3	3'lü likert
2	.73	14	3	4'lü likert
3	.78	13	4	5'li likert
4	.84	40	3	4'lü likert
5	.76-.80	20	2	5'li likert
6	.71	8	Tek	4'lü likert
7	.70/Kr20 0,70	20/21	Tek	Doğru-Yanlış/Evet-Hayır

Tablo 2 incelendiğinde, altı ölçeğin farklı sayılarda likert tipinde; Bryant'ın (1982) ölçeğini Türkçe uyarlayan Yüksel (2003) Doğru-Yanlış, Gürtunca (2013) ise Evet-Hayır şeklinde derecelendirdiği görülmektedir. 6 ve 7 numaralı ölçeklerin “Tek”, diğerlerinin ise “2 ile 4” boyut arasında değiştiği gözlemlenmektedir. En az madde sayısına sahip ölçeğin 6, en fazla ise 4 numaralı ölçeğin olduğu, bunların dışındaki ölçeklerin madde sayıları “13 ile 40” arasında değiştiği söylenebilir. Güvenilirlik katsayılarının da uygun olduğunu söylemek isabetli olacaktır. Ayrıca araştırmaların sonuçlarına göre, ölçeklerin Türkçe formun uygulanan çalışma grubunun empati becerilerinin/eğilimlerinin belirlenmesinde geçerli ve güvenilir bir araç olarak kullanılabilmesi belirtilmiştir.

Türkçe uyarlamalar dışında ulusal düzeyde empati becerisine ilişkin ölçek çalışmaları da mevcuttur. Bunlardan Dökmen (1988) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen “Empatik Eğilim Ölçeğini”, Gökler (2009) ele alınmış ve ortaokul 8. sınıf seviyesine uyarlanmıştır. Kaya ve Siyez (2010) hem çocuklara hem de ergenlere dönük iki ayrı formdan oluşan “KA-Sİ Çocuk ve Ergenler İçin Empatik Eğilim Ölçeğini” geliştirmişlerdir. Son olarak Koçak ve Önen (2013) ise lisans öğrenci seviyesinde “Empatik Yönelimler Ölçeğini” geliştirmişlerdir. Bu ölçeklerin yapılarına ilişkin veriler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Ulusal Düzeyde Geliştirilen Empati Ölçekleri ve Yapılarına İlişkin Veriler

Ölçek Geliştiren	Cronbach Alpha	Madde Sayısı	Boyutları	Derecelendirme Tipi
Kaya ve Siyez (2010)	Ergen .87 Çocuk .84	Ergen-17 Çocuk-13	2-2	4'lü likert
Koçak ve Önen (2013)	.94	29	3	5'li likert
Gökler (2009)	.81	14	Tek	5'li likert

Tablo 3 incelendiğinde, ölçeklerin güvenilir katsayı aralığında olduğu, iki ölçeğin 4'lü diğer ikisinin 5'li likert tipinde derecelendirildiği görülmektedir. Bir ölçek dışında diğer ölçeklerin çok boyutlu bir yapıda olduğu ve madde sayılarının da 13 ile 29 arasında değiştiği söylenebilir.

Yurtiçi ve yurtdışında empatiye ilişkin ölçek çalışmaları değerlendirildiğinde ise ortaokul kademesinde özellikle ulusal düzeyde ölçek sayısının az olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca ortaokul kademesindeki ölçekler madde sayıları bakımından mercak altına alındığında Yontar'ın (2013) Türkçe uyarlama çalışması dışında diğerlerinin madde

sayılarının 13 ve üzerinde olduğunu söylemek isabetli olacaktır. Buradan hareketle ortaokul öğrencilerinin empati becerilerini yordayacak kapsamı temsil edecek yeterli sayıda madde ile geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Böylelikle geliştirilecek olan ölçeğin kullanışlı ve ekonomik olması düşünülerek literatüre katkı sağlaması da amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, araştırma örneklemin büyük, birçok farklı özelliklerden oluştuğu ve betimlenecek değerlerin tek seferde ölçüldüğü kesitsel tarama modeliyle desenlenmiştir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017, s.186).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılı Uşak ilinde öğrenimlerine devam eden, seçkisiz örnekleme yoluyla seçilmiş 728 ortaokul 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ait kişisel bilgiler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Çalışma Grubuna Ait Kişisel Bilgiler

Değişken	Kategori	Frekans	Yüzdelerik
Cinsiyet	1.Erkek	370	50,8
	2.Kız	358	49,2
	Toplam	728	100
Aile Yapısı	1.Çekirdek	548	75,3
	2.Geniş	180	24,7
	Toplam	728	100
Anne Eğitim Durumu	1.Okuryazar değil	24	3,3
	2.İlkokul	250	34,3
	3.Ortaokul	256	35,2
	4.Lise	156	21,4
	5.Üniversite	42	5,8
	Toplam	728	100
Baba Eğitim Durumu	1.Okuryazar değil	18	2,5
	2.İlkokul	178	24,5
	3.Ortaokul	234	32,1
	4.Lise	230	31,6
	5.Üniversite	68	9,3
	Toplam	728	100
Aile Gelir Durumu	1.0-2499tl	268	36,8
	2.2500-5499tl	338	46,4
	3.5500-7800tl	62	8,5
	4.7850tl ve üzeri	60	8,2
	Toplam	728	100

Tablo 4 incelendiğinde, erkek ve kız öğrenci sayılarının birbirine yakın, çekirdek aile yapısının baskın olduğu görülmektedir. Çalışma grubunun büyük bir bölümü asgari ve düşük gelirli ailelerden oluştuğu, anne ve baba eğitim durumları arasında –ilkokul ve lise kademesi hariç-belirgin farkların olmadığı söylenebilir.

2.3. Ölçek Geliştirme Süreci

Empati ölçeği geliştirmek adına ilgili literatür (Altun, Değerli, Çikrikçi ve Kınık, 2018; Bora ve Baysan, 2009, Dökmen, 1988, Gökler, 2009, Gürtunca, 2013, Güzel, Tok ve Güney, 2019, Kaya ve Çolakoğlu, 2015, Kaya ve Siyez, 2010, Koçak ve Önen, 2013, Sözer ve Arslanhan, 2019, Topçu, Baker ve Aydın, 2010, Yontar, 2013, Yüksel, 2003) taranmıştır. Bunlar içerisinde Davis'in (1980) geliştirdiği ve Yüksel'in (2003) Türkçe uyarlamasını yaptığı Empati Ölçeğinden –her ikisinden de izinler alındıktan sonra- 3 madde alınmıştır. Araştırmacılar tarafından üretilen maddeler ile alınan maddeler birleştirilerek 27 maddelik soru havuzu oluşturulmuştur. Ölçek 4'lü likert tipinde derecelendirilmiştir. Buna göre derecelendirme sırasıyla “(1) Bana hiç uygun değil”, “(2) Bana biraz uygun”, “(3) Bana oldukça uygun”, “(4) Bana tamamen uygun” şeklindedir. Ölçekte ters madde kullanılmamış olup öğrencilerin empati becerileri ile puanlar arasında pozitif yönde bir ilişki vardır. Daha açık bir ifadeyle ölçekten alınacak düşük puan öğrencinin empati becerisinin düşük, yüksek puan ise empati becerisinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Kapsam ve görünüş geçerliliğini sağlamak adına taslak ölçek 3 farklı alan uzmanına gönderilmiştir. Uzmanlardan ikisi öğretmen yetiştirme alanında görev yapmakta olup birisi Prof. Dr., diğeri Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır. Üçüncü uzman ise 12 yıldır psikolog olarak çalışmaktadır. İnceleme sonucunda, madde havuzundan 7 madde çıkartılmış, 1 madde ilave edilmiştir. Oluşturulan 21 maddelik taslak ölçek dil, anlatım, imla ve yazım hataları için ise Türkçe Eğitimi alanında Doç. Dr. olarak görev yapan bir uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra –öncesinde alınan 29.09.2020 tarih ve e.28914 sayılı etik kurul onayı ile 21.09 2020 tarihli 29425508-605.02-E.13126823 sayılı araştırma izni çerçevesinde- taslak ölçek 728 ortaokul 8. sınıf öğrencisine uygulanmıştır.

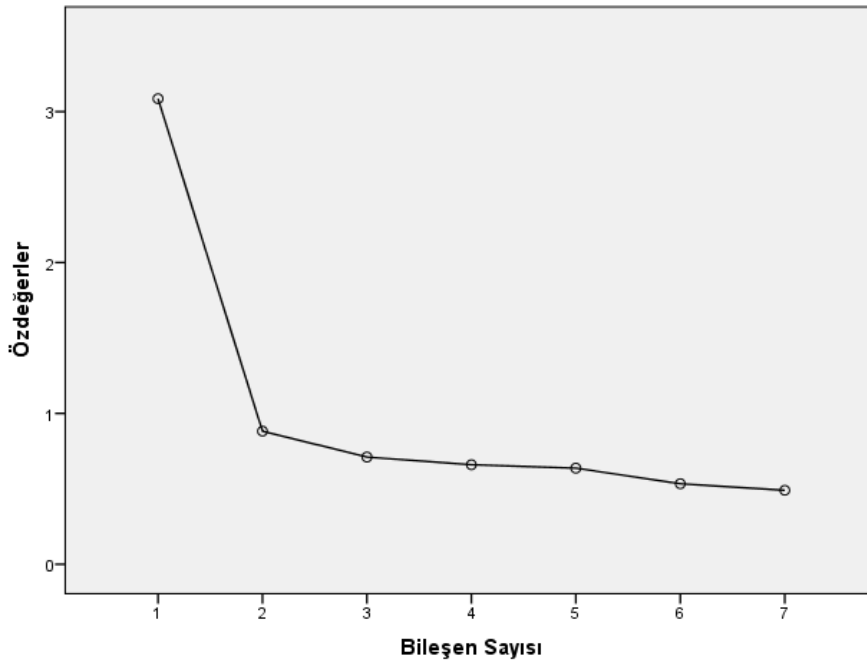
Ölçeğin geçerliliğini hesaplamak için toplam 728 kişiden elde edilen veriler ikiye bölünmüştür. Açımlayıcı faktör analizi için 364 kişiden elde edilen veri kullanılırken, benzer şekilde doğrulayıcı faktör analizi için de toplanan verilerin diğer yarısı (364 kişi) kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde kullanılan veri seti üzerinden ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Analiz işlemleri için SPSS v.22 ve AMOS v.16 paket programları kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Geliştirilmek istenen empati ölçeğinin yapı geçerliğini sınamak için açımlayıcı faktör analizi tekniklerinden olan temel bileşenler analizi yapılmıştır. Temel bileşenler analizi, verileri gruplandırıp azaltma ve en az ölçme işlemiyle en çok doğru bilgi elde etmek amacıyla yapılır (Can, 2017). Başlangıç olarak verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını görebilmek için Kaiser Meyer Olkin (KMO) örneklem yeterliği katsayısına ile Barlett Küresellik testi anlamlılık değerine bakılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, Kaiser Meyer Olkin (KMO) örneklem yeterliği katsayısı (0,86) bulunmuştur. Field'e (2009) göre, KMO değerinin 0.50'den büyük çıkması ölçeği oluşturan değişkenlerin

birbirlerini tahmin edebileceği anlamına gelir. Diğer taraftan hesaplanan Barlett Küresellik testi değeri de anlamlı çıkmıştır ($\chi^2= 556,597$, $df= 21$; $p<.01$). Ulaşılan değerler örneklemden elde edilen verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermiştir. Buradan hareketle temel bileşenler analizi yapılarak Faktör yükleri ,30'un altında olan maddelerle birden fazla faktöre yük veren ve faktör yükleri arasında ,10'dan az olan toplam 12 madde atılmıştır. Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk (2010) birden fazla faktöre yük veren maddelerin atılmasını önermektedir. Gerçekleştirilen analiz sonrasında 2 faktörlü yapı çıkmış ancak, anlamsal açıdan alakası olmayan iki maddenin boyut oluşturduğu görülmüştür. Bu iki madde sırasıyla analizden çıkarılarak temel bileşenler analizine devam edilmiştir. Her iki durumda da tek maddeden oluşan boyut oluşturduğu görüldüğü için nihai olarak ikisi de analizden çıkarılarak tek faktörlü yapı elde edilmiştir. Yapılan analize ilişkin sonuçları Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Empati Ölçeğinin Faktör Sayısını Gösteren Yamaç Birikinti Grafiği

Yamaç birikinti grafiğine bakıldığında, özdeğeri 1'in üstünde olan tek faktör olduğu görülmektedir. Buradan hareketle ölçeğin tek faktörden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacılara göre, grafikte görülen ani düşüşler ölçekte bulunan faktör sayısını göstermektedir (De Vaus, 2002; Field, 2009). Ölçeğin açımlayıcı faktör analizi sonucunda tek faktörlü yapının özdeğeri ve varyansı Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Empati Ölçeğinin Faktör Yapısının Gösterilmesi

Faktörler	Faktör Özdeğeri	Varyans Yüzdesi (%)	Toplam Varyans Yüzdesi (%)
Empati	3,09	44,085	44,085

Tablo 5'te yer alan değerler incelendiğinde tek faktörden meydana gelen empati ölçeğinin toplam varyansın % 44,085'ini açıkladığı saptanmıştır. Büyüköztürk'e (2005) göre tek

faktörlü ölçeklerde %30 ve üzerinde hesaplanan varyans değeri yeterli görülmektedir. Empati ölçeğini oluşturan maddelerinin faktör yükleri Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Empati Ölçeği Maddelerinin Faktör Yüklerinin Gösterilmesi

	Maddeler	Faktör Yükü	Ortak Varyansa Katkı
M10	Arkadaşlarımı daha iyi anlayabilmek için olaylara onların gözüyle bakmaya çalışırım.	,74	,52
M2	Arkadaşı olmayan bir çocuk gördüğümde, kendimi onun yerine koyarak neler hissettiğini anlayabilirim.	,72	,38
M7	Herhangi bir olay karşısında kendimi arkadaşlarımın yerine koyabilirim.	,71	,40
M4	Bir arkadaşım sınavlarda kötü not aldığımda onun duygularını anlayabilirim.	,63	,39
M5	Karşımda acı çeken birini gördüğümde aynı acıyı ben de hissederim.	,62	,50
M3	Birinin neden üzgün olduğunu anlamak benim için kolaydır.	,62	,55
M11	Bir karara varmadan önce benimle aynı fikirde olmayan insanların gözüyle bakmaya çalışırım.	,58	,34

Tablo 6’dayer alan analiz sonuçlarına göre ölçek maddelerinin faktör yükleri 0.58 ile 0.74 arasında değiştiği görülmektedir. Hesaplanan faktör yük değerlerinin Büyüköztürk’ün (2005) ifadesiyle iyi olarak kabul edilen 0,45’in üzerinde olması kriterini sağlamaktadır. Ölçeğin son haliyle güvenilirliğini tespit edebilmek için Cronbach's Alpha değeri hesaplanarak 0.79 bulunmuştur. Hesaplanan değer ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

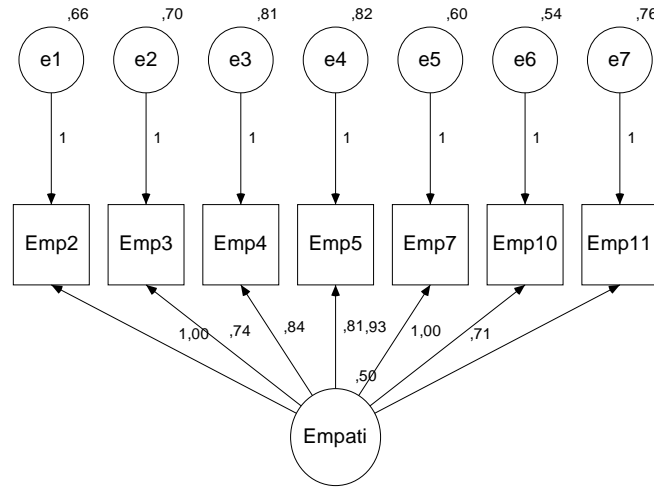
Gerçekleştirilen temel bileşen analizinden sonra ortaya çıkan modelin uyumluluğu doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda model uyumuna dair karar verebilmek için uyum indeksleri şeklinde ifade edilen, genel uyum indeksi (GFI), ki-kare uyum testi (χ^2), karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI), düzeltilmiş iyilik uyum indeksi (AGFI), normlandırılmamış uyum indeksi (NNFI - TLI), yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA) ve artırmalı uyum indeksi (IFI)değerlerine bakılmıştır (Kline, 2011; Schumacker ve Lomax, 2010; Şimşek, 2007).Yapılan analiz sonucunda hesaplanan uyum indeksi değerleri ile ölçüt değerleri Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Uyum İndisleri Ölçüt Değerleri ve Empati Ölçeği İçin Hesaplanan Uyum İndeksi Değerleri

Uyum İndisleri	Mükemmel uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Ölçekten Elde Edilen Değerler
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 < \chi^2/sd \leq 5$	1,75
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 < RMSEA \leq .08$,045
IFI	$0.95 \leq IFI < 1.00$	$0.90 \leq IFI < 0.95$,981
TLI	$0.95 \leq TLI < 1.00$	$0.90 \leq TLI < 0.95$,971
CFI	$0.95 \leq CFI < 1.00$	$0.90 \leq CFI < 0.95$,981
GFI	$0.95 \leq GFI < 1.00$	$0.80 \leq GFI < 0.95$,980
AGFI	$0.95 \leq AGFI < 1.00$	$0.80 \leq AGFI < 0.95$,960
SRMR	< 0.05	$0,05 < SRMR < 0,08$,0331

Tablo 7 incelendiğinde, modelin ki-kare değerinin ($\chi^2 = 24,456$; $N = 364$; $sd = 14$; $p = 0.04$) anlamlı olduğu görülmüştür. Hesaplanan anlamlılık değeri örneklem sayısından kaynaklanabileceği için ki-kare değerinin serbestlik derecesine bölümünün sonucuna ölçüt olarak bakılması önerilmektedir (Şimşek, 2007; Waltz, Strickland ve Lenz, 2010). Tabachnick ve Fidell'e (2012) göre hesaplanan değer 2'den küçük olması mükemmel uyum olduğunu gösterir. Diğer taraftan hesaplanan değer 2 ile 5 arasında olması ise kabul edilebilir bir uyumun varlığından söz edilir (Çapık, 2014). Bu çalışma da hesaplanan X^2/sd değerinin 2'nin altında olması mükemmel uyum olduğu şeklinde yorumlanabilir. Öyle ki yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA) değerinin ,045 olması da mükemmel uyuma diğer bir gösterge olarak kabul edilebilir. Zira, RMSEA değeri 0 ile 1 arasında değer alır ve hesaplanan değer ,05'in altında ise modelin mükemmel uyuma sahip olduğu, 0,05 ile 0,08'in altında değer alırsa modelin kabul edilebilir bir uyuma sahip olduğu ifade edilmektedir (Arbuckle, 1995-2008; Tabachnick ve Fidell, 2012).

Yapılan çalışmada, artırmalı uyum indeksi (IFI) değeri ,981; normlandırılmamış uyum indeksi TLI (NNFI) değeri ,971; karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI) değeri ,981; genel uyum indeksi (GFI) değeri ,980 ve son olarak düzeltilmiş iyilik uyum indeksi (AGFI) değeri ,960 olarak hesaplanmıştır. Ulaşılan bu indekslerin ,95 ile 1 aralığında olması sınanan modelin mükemmel uyum gösterdiği şeklinde yorumlanabilir (Arbuckle, 1995-2008; Kline, 2011; Schumacker ve Lomax, 2010; Tabachnick ve Fidell, 2012). Modelin parametrelere ilişkin standardize edilmiş değerleri Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Sınanan Modelin Standardize Edilmiş Değerlerin Gösterimi

3.3. Benzeşme Geçerliğine Yönelik Sonuçlar

Yapılan analizlerin dışında, yapısal geçerliliği belirlemek için benzeşme ve ayrışma geçerliği de hesaplandığı bilinmektedir. Bu çalışmada geliştirilen ölçek tek faktörden oluştuğu için sadece benzeşme (Yakınsak) geçerliği hesaplanmıştır. Benzeşme geçerliğini görebilmek için açıklanan ortalama varyans (AVE) değerleri ile birleşik güvenilirlik değeri (CR) hesaplanmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda ölçeğin AVE değeri ,50; CR değeri ise 0,705 olarak saptanmıştır. Bu değerler ölçeğin benzeşme geçerliğinin olduğunu göstermektedir. Psaila ve Roland (2007), AVE değerinin ,40'ın üstünde olması ve CR değerinin de ,70'in üzerinde olması benzeşme geçerliğinin olduğunu göstermektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin seviyesine uygun empati ölçeği geliştirmektedir. Bu kapsamda, 7 madden oluşan 4'lü likert tipinde tek faktörlü yapıya sahip bir ölçek elde edilmiştir. Dökmen (1988) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen "Empatik Eğilim Ölçeğini", 8.sınıf seviyesine uyarlayan Gökler (2009) ile Davis'in (1980) geliştirdiği ve Yontar'ın (2013) Türkçe uyarlamasını yaptığı ölçekler de benzer faktör yapısına sahiptir. Ölçek geliştirme sürecinde belirtildiği üzere Yontar'ın (2013) uyarlama çalışmasından 3 madde alınmıştır zira bunlardan 2 tanesinin çalışmadığını belirtmekte fayda olacaktır. Ayrıca Gökler'in (2009) uyarlama çalışmasında 14 maddenin açıkladıkları varyansın %30 olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ise %44 varyans değeri bulunmuştur. Diğer tek faktöre sahip ölçek çalışmalarında (Gürtunca, 2013; Yontar, 2013, Yüksel, 2003) varyansa ilişkin bir veriye rastlanmaması dolayısıyla varyans değerlerinin sadece Gökler'in (2009) çalışmasıyla benzer olmadığı söylenebilir.

Ölçek toplam 7 madden oluşmaktadır. Yontar (2013) ise 8 madde elde etmiştir. Bu yönüyle madde sayıları görece paralellik göstermektedir. Literatürde rastlanan ölçeklerin yapısına ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 2 ve Tablo 3'te de görüleceği üzere, diğer ölçeklerdeki madde sayıları 13 ile 40 arasında değişmektedir. Çalışma, madde sayıları bakımından bunlardan ayrılmaktadır. Ayrıca bu çalışma ile benzer derecelendirme tipini kullanan araştırmaların olduğunu söylemek de mümkündür (Altun, Değerli, Çikrikçi ve Kınık, 2018; Bora ve Baysan, 2009, Kaya ve Siyez, 2010, Yontar, 2013). Bunlara ek olarak, ilgili literatürde geçerli ve güvenilir toplam 12 ölçeğe rastlanmasına karşın bunlardan 4'ünün ortaokul öğrencilerine yönelik olduğu ve bunların 2 tanesinin Türkçe uyarlama olduğu söylenebilir. Bu açıdan ulusal düzeyde ortaokul öğrencilerine dönük empati ölçeği geliştirme çalışmalarının az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada; Cronbach's alpha değeri 0.79 hesaplanan, model uyumu mükemmel değer ölçütlerine sahip geçerli ve güvenilir 7 maddelik empati ölçeği oluşturulmuştur. Ölçek 4'lü likert tipinde olup ölçekteki maddeler "Bana hiç uygun değil=1, Bana biraz uygun=2, Bana oldukça uygun=3, Bana tamamen uygun=4" olacak şekilde puanlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 28, en düşük puan ise 7'dir. Ayrıca ölçekte ters madde yer almamış olup öğrencilerin empati becerileri ile puanlar arasında pozitif yönde bir ilişki vardır. Başka bir ifadeyle ölçekten alınacak düşük puan öğrencinin empati becerisinin düşük, yüksek puan ise empati becerisinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Böylece bu ölçeğin ortaokul seviyesine uygun başta değişkenler arası ilişkileri tespit etmeyi amaçlayan araştırmalarda kullanılmak üzere ekonomik ve işlevsel olacağı düşünülmektedir.

Etik Beyan: Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel etik ve alıntı kurallarına uyulmuştur. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ANKAD Dergisi Yayın Kurulunun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir. Bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederiz.

KAYNAKÇA

- Altun, Z. D., Değerli, F. İ., Çikrikçi, N. & Kınık, Ö. (2018). Çocuklar için empati bölümü ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45, 153-168.
- Arbuckle, J.L. (1995–2008). *Amos 17.0 user's guide*. Crawfordville, FL: Amos Development Corporation.
- Auyeung, B., Wheelwright, S., Allison, C., Atkinson, M., Samarawickrema, N. & Baron-Cohen, S. (2009). The children's empathy quotient and systemizing quotient: Sex differences in typical development and in autism spectrum conditions. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39(11), 1509-1521.
- Baron-Cohen S, & Wheelwright S. (2004). The empathy quotient: an investigation of adults with Asperger syndrome or high functioning autism and normal sex differences. *J Autism Dev Disord*, 34, 163-175.
- Baş, G. & Beyhan, Ö. (2012). Türkiye'de değerler eğitimi konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24), 55-77.
- Blair, R. J. R. (2005). Responding to the emotions of others: dissociating forms of empathy through the study of typical and psychiatric populations. *Consciousness and Cognition* 14, 698–718.
- Bora, E. & Baysan L. (2009). Empati ölçeği Türkçe formunun üniversite öğrencilerinde psikometrik özellikleri. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 19(1), 39-47.
- Brems, C. (1988). Dimensionality of empathy and its correlates. *The Journal of Psychology*, 123(4), 329-337.
- Bryant, B. K. (1982). An index of empathy for children and adolescents. *Child Development*, 53(2), 413–425.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (5. Baskı). Ankara: Pegem
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 23. Baskı. Ankara: Pegem
- Can, A. (2017). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. (5. Baskı). Ankara: Pegem
- Chlopan, B.E., McChain, M. L., Carbonell, J.L. & Hagen, R. L. (1985). Empathy: Review of available measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(3), 635-653.
- Çapık, C. (2014). Geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 17(3), 196 - 205.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem.
- Davis, M. H. (1980). A multi dimensional approach to individual differences in empathy. *JSAS Catalog of Selected Documents in Psychology*, 10, 85. https://www.uv.es/friasnav/Davis_1980.pdf

- De Vaus, D. (2002). *Surveys in social research*. (5 edition). Australia: Routledge.
- Demircioğlu, H. İ. & Tokdemir, A. M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Dinç Altun, Z., Değerli, F. İ., Çıkrıkçı, N. & Kınık, Ö. (2018). Çocuklar için empati bölümü ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45, 153-168.
- Doğanay, A. (2007). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi: Yapılandırmacı bir yaklaşım içinde* (ss.256-284.). Ankara: Pegem.
- Dökmen, Ü. (2008). *İletişim çatışmaları ve empati*. (61. Basım). İstanbul: Remzi.
- Duru, E. (2002). *Öğretmen adaylarında kişi-durum yaklaşımı bağlamında yardım etme davranışı eğilimi, empati ve düşünme stilleri ilişkisi ve bu değişkenlerin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Elbir, B. & Balcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 8(1), 1321-1333.
- Elikesik, M. (2013). *Sosyal bilgiler öğretiminde empati ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. (3 Edition). London: Sage.
- Gökler, R. (2009). Empatik eğilim ölçeğinin ilköğretim sekizinci sınıflar için uyarlanması. *Aile ve Toplum*, 11(5), 77-86.
- Gündüz, M., Başpınar, Z. & Büyükkarcı, A. (2017). 2000-2015 yılları arasında değer eğitimi üzerine yapılan doktora tezlerinin içerik analizi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 705-718.
- Gürtunca, A. (2013). *Çocuklar ve ergenler için empati ölçeği Türkiye geçerlilik ve güvenilirlik çalışması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güzel, H. Ş., Tok, E.S.S. & Güney, E. (2019). Çocuklar için bilişsel, duygusal ve bedensel empati ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20, 55-64.
- Halstead, J. M. & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Hoffman, M. L. (1987). The contribution of empathy to justice and moral judgment. In N. Eisenberg & J. Strayer (Eds.), *Cambridge studies in social and emotional development. Empathy and its development* (p. 47-80). Cambridge University Press.
- Hogan, R. (1969). Development of an empathy scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33(3), 307-316.
- Jolliffe, D. & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the basic empathy Scale. *Journal of Adolescence*, 29(4), 589-611.

- Kabapınar, Y. (2005). Uygulama ve değerlendirme ölçütleriyle hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilir bir öğretim yöntemi olarak empati. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(3), 119-142.
- Kabapınar, Y. (2007). Ötekinin penceresinden duruma bakmanın aracı ve bir öğretim yöntemi olarak empati. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi: Yapılandırmacı bir yaklaşım içinde* (135-146. ss.). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, A., & Siyez, D. M. (2010). KA-Sİ çocuk ve ergenler için empatik eğilim ölçeği: geliştirilmesi geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 110-125.
- Kaya, B. & Çolakoğlu, Ö.M. (2015). Empati düzeyi belirleme ölçeği (EDBÖ) uyarlama çalışması, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 17-30.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. (3. Edition). New York/London: The Guilford Press.
- Koçak, C. & Önen, A.S. (2013). Öğretmen adayları için empatik yönelimler ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 947-964.
- Lawrence, E. J., Shaw, P., Baker, D., Baron-Cohen, S., & David, A. S. (2004). Measuring empathy: Reliability and Validity of the Empathy Quotient. *Psychological Medicine*, 34, 911-924.
- Psaila, G. & Roland, W. (2007, September). E-commerce and web technologies: 8th International Conference, EC-Web 2007, Regensburg, Germany, September 3-7, Proceedings, 4655, Springer, 2007.
- Raine, A. & Chen FR. (2018). The cognitive, affective, and somatic empathy scales (CASES) for children. *J Clin Child Adolesc Psychol*, 47, 24-37.
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling*. New York/London: Taylor and Francis Group.
- Shapiro, L. E. (2000). *Yüksek EQ'lu çocuk yetiştirmek. Anne ve babalar için duygusal zeka rehberi* (U. Kartal, Çev.). İstanbul: Varlık.
- Sözer, M.A. & Arslanhan, Ş. (2019). Empatik eğilim ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *28. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri*. Ankara, Türkiye.
- Şimşek, Ö.F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve lisrel uygulamaları*. Ankara: Ekinoks.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. (2012). *Using multivariate statistics*. (6 Edition). New York: Pearson.
- Topçu, Ç., Erdur Baker, Ö. & Çapa Aydın, Y. (2010). Temel empati ölçeği Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 174-182.
- Waltz, C. F., Strickland, O. L. & Lenz, E. R. (2010). *Measurement in nursing and health research*. (4. Edition). New York: Springer.
- Weiner, B. (1985). "Spontaneous" casusal thinking. *Psychological Bulletin*, 97(1), 74-84.

- Yontar, A. (2013). *Sosyal bilgiler programında kazandırılması hedeflenen sorumluluk değeri ve empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, A. (2003). *Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.